

Vladimír Liška

ZÁHADNÁ EGYPTOLOGIE

Vladimír Liška

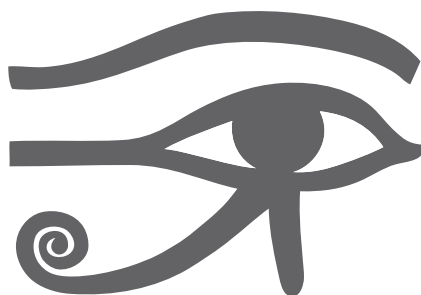
ZÁHADNÁ EGYPTOLOGIE

© Vladimír Liška, 2011

© NAKLADATELSTVÍ XYZ, s. r. o., 2011

Cover photo © Thinkstock, 2011

ISBN 978-80-7388-523-6

„Pravdy, poznatky, vědomosti a ‚skutečnosti‘ jsou závislé na čase: jsou časem překonávány a čas je mnohdy odhaluje jako omyly. Čas dělá z včerejšího vědění vědecké bludy, otrpané vtipy.“

Erich von Däniken

Prolog

Egyptologie na rozcestí?

Dějiny starověku jsou jednou z nejobsáhlejších a nejzajímavějších historických vědních disciplín. Starověk je totiž kolébkou prvních vyspělých civilizací našeho světa a mnohé události s ním spojené jsou dodnes předmětem dohadů i spekulací nejen mezi archeology a historiky, ale i novináři, spisovateli a soukromými badateli, pro které se studium tak vzdáleného života našich předků stalo celoživotní vášní.

Jako by zde působila zvláštní magie dávných věků, promlouvající k nám přes propast času v ozvěnách něčeho nepostižitelného, tajemného a někdy i bizarního. Sevření v okovech všemocného vědecko-technického pokroku i technologií hledíme s nadějemi do budoucnosti a obracíme se ke kořenům toho, co naši dnešní civilizaci učinilo tím, čím je.

Možná hledáme jen skrytou moudrost člověčenství, která je nám již notně vzdálena, snad proto tíhneme k tak dávným dobám našeho zrodu, abychom se pokoušeli najít ztracené předivo toho, co

je nám dosud zapovězeno poznat, v podivném klubku polopravd a mýtů, jichž je právě starověká epocha lidstva plná. Vedle popisných faktů, nashromážděných generacemi archeologů, historiků, ale i odborníků na starověké umění a architekturu, zůstává ve starověku stále mnoho věcí nepochopených, záhadných i kontroverzních, což této dějinné epoše dává punc nezměrné přitažlivosti.

Jednou z klíčových vědních disciplín této velké epochy dějin lidstva se stala egyptologie, která od chvíle svého mocného vzestupu po rozluštění staroegyptského písma v 19. století (1822) zažívala v nepřetržité kontinuitě badatelského úsilí neustálý boom, doplňovaný objevy, nad nimiž lidstvo již mnohokrát strnulo v němém úžasu. Ale čím více poznatků egyptologové shromažďovali, čím více přibývalo jejich objevů, tím patrnější bylo, že dějiny této nejstarší civilizace lidstva jsou plné otázek a otazníků, na které se buď těžko odpovídá, nebo na ně existuje odpovědi více – a rozhodnout, která z nich se blíží pravdě, je stále velice obtížné.

Z egyptologie se tak časem začalo stávat mysterium; stále více lidí bylo přesvědčeno o tom, že dějinná pravda, která je dnes pořád jen částečně odkrytá, zahrnuje mnohem více, než se dosud oficiálně v egyptologických kruzích přiznává. Řada především soukromých badatelů, kteří se touto starověkou civilizací zabývali a dále zabývají, dospěla k přesvědčení, že egyptologové, tito odborníci sázející na exaktní výzkumnou práci, sice odvádějí dobré výkony, ale jejich poznatky i závěry mnohdy vyznívají příliš schematicky, kategoricky, a chybějí jim hlubší analýzy týkající se především otázek „jak“ a „proč“.

Typickým příkladem takového přístupu je snaha vysvětlovat zjištěné poznatky pomocí náboženských atributů, neboť starověký Egypt byl doslova prosycen složitou náboženskou i věroučnou soustavou a s ní spojenou symbolikou, která z dochovaných staroegyptských textů doslova číší. Soubory těchto textů (např. Egyptská kniha mrtvých) zcela zřetelně vypovídají, že život dávných Egyptanů byl ponejvíce ovlivňován právě náboženstvím a moc i vliv tehdejší privilegované kněžské kasty byla pro existenci této

přes tři tisíce let trvající civilizace rozhodující. Dokonce i původ staroegyptských králů byl odvozován od složitého systému tamních božstev, v jejichž hierarchii není ani dnes snadné se přesně a kvalifikovaně orientovat. Královská funkce tak měla ve starém Egyptě božský původ i podstatu.

To pochopitelně vyvolalo mezi egyptology snahy měřit své objevy a poznatky náboženskými představami dávných Egyptanů, aniž se vždy bralo v potaz, že i ony mohou v určitých případech sehrávat jen roli jakýchsi kódů nebo šifer, za nimiž se může skrývat úplně jiná realita. Vládnoucí teokratická staroegyptská kasta tak před ostatním obyvatelstvem mohla pod nánosem teologické symboliky téměř dokonale maskovat podstatu a povahu toho, co prapůvodně se staroegyptským náboženstvím nemuselo souviset a mělo možná úplně jiný základ, než jaký tomu pozdější kněžská mystika přisoudila. A odtud byl už jen krůček ke kacírské myšlence, že egyptologie se dopustila i řady omylů, či dokonce vědomých podvrhů v soustavě dodnes prezentovaných názorů a učených závěrů, které z tohoto vědního oboru činí poměrně uzavřenou disciplínu.

To, že egyptologie volá po novém, nonkonformním přístupu, si už ve druhé polovině 60. let minulého století jako jeden z prvních uvědomil soukromý badatel, spisovatel a podnikatel Erich von Däniken, jenž na sebe upozornil svým bestsellerem *Vzpomínky na budoucnost*, který mu otevřel dveře mezi uznávané reprezentanty záhadologické literatury faktu. Däniken byl první, kdo oficiální egyptologii nastavil zrcadlo a poukázal na řadu nejasností i kontroverzních výkladů, které podrobil alternativním hypotézám a teoriím.

Vědecký svět se však tehdy proti jeho novátorským názorům postavil a důrazně protestoval proti tomu, aby se nějaký nedouk pletl do záležitostí tak vážené vědy. Däniken však v desítkách dalších knih pokračoval v kritických náhledech na celou epochu starověku a dál rozvíjel své myšlenky spočívající na jediné teoretické premise: Lidská civilizace a její starověká kultura byla ovlivněna mimozem-

skými návštěvníky a jejich kulturními a technologickými zásahy do vývoje lidstva. Zároveň zdůraznil, že o tom existuje ve starověkých mýtech a legendách řada důkazů, nemluvě o některých archeologických artefaktech, s nimiž si prý vědci nevědí rady, protože nezapadají do vžitého schématu kulturního evolucionismu.

Tato idea vpadla mezi odborníky na starověkou epochu a prehistorii jako časovaná nálož. Ne že by snad obrátila stávající výklady dějin starověku naruby, k tomu nebyly Dänikenovy vývody dostatečně průkazné, ale přece jen se začalo časem ukazovat, že leccos začíná volat po doplnění i případných opravách dávno již vyslovených odborných závěrů. Týkalo se to i egyptologie, stěžejní vědy o starověku. Däniken poukázal na některé nejasnosti, které oficiální egyptologie buď přehlížela, nebo obratně retušovala mlčením, aby tak tyto nejasnosti skryla před veřejností.

Tak vznikl počátkem 70. let minulého století nový obor paleoastronautika, k němuž se časem začala hlásit řada Dänikenových stoupenců, mezi kterými nechyběli ani vědečtí pracovníci či novináři, jimž byl způsob kritického myšlení velmi blízký, i když s Dänikem ne ve všem souhlasili. Přesto ale uznávali, že svými názory píchl do vosího hnízda, a to, co mělo zůstat v egyptologii, ale i dalších oborech zabývajících se prehistorií a starověkem tabuizováno, najednou začalo díky němu vyplouvat na povrch.

Logika Dänikenových úvah, prohlašovaná jeho odpůrci jen za ničím nepodložené spekulace, začínala být ve svém souhrnu stále preciznější a byla podkládána jasnou argumentací opřenu o konkrétní příklady. Ostouzený nedouk začínal vědeckému světu dokazovat, že ví přesně, o čem mluví, a je schopen se svým protivníkům postavit i ve zcela věcných diskusích. Vědečtí konzervativci ale prohlásili paleoastronautiku za pseudovědu a její přední reprezentanty, kterých začalo přibývat, za mystifikátory dávných dějin lidstva a tvůrce „fantastické archeologie“, která prý není ničím jiným než pseudovědou.

Jenomže boom nového oboru se jim zastavit nepodařilo, protože paleoastronautičtí badatelé mezitím ve svých publikacích

i specializovaných časopisech zcela pregnantně vyjadřovali svá stanoviska a formulovali teze, na jejichž základě bylo možné paleoastronautiku rozvíjet, a utvářet tak další nové pohledy na starověkou minulost lidstva. Díky jejich studijnímu i výzkumnému úsilí začalo přibývat nečekaných otázek a nevyřešených či nedořešených záhad. Jejich závěry lze shrnout do následujících obecných tezí:

1. Vznik vyspělých starověkých civilizací nebyl dosud vědou dostatečně vysvětlen.
2. Starověká náboženství a jejich mytologie odrážejí skrytou historickou realitu, která byla v mnoha ohledech nesprávně interpretována. Je třeba tuto mytologii dešifrovat na základě současných poznatků i dnešních technologických vymožeností a pokusit se precizovat její pravdivé jádro.
3. Technologické znalosti byly ve starověku na mnohem vyšší úrovni, než se dosud předpokládá.
4. Do vývoje lidstva pravděpodobně zasáhli příslušníci velmi rozvinuté, neznámé civilizace, která mohla být mimozemského původu.
5. Teorie o vzniku člověka typu homo sapiens sapiens naráží na řadu nezodpovězených otázek, které věda nebere příliš v potaz. Je třeba nově přehodnotit darwinismus a evolucionismus, neboť řada moderních vědeckých poznatků těmto teoriím již neodpovídá, nebo je s nimi v rozporu.
6. Zvýšená pozornost badatelů se musí zaměřit na záhady související s archeologickými nálezy z epoch prehistorie a starověku.
7. Musí být vyhlášen boj proti vědomému utajování těch poznatků a objevů z nejstarších epoch lidského vývoje, které nezapadají do současných evolucionistických vědeckých výkladů a teorií.

Teze stoupců paleoastronautiky vyvolaly ve vědeckém světě poprask. Myšlenka mimozemských zásahů do vývoje lidstva byla zásadně odmítnuta s výsměchem, neboť údajně znehodnocovala výsledky letitých vědeckých výzkumů starověkých kultur a principiálně je stavěla do jiného světla. Žádaly se nezpochybnitelné důkazy, avšak ty nebyly v dané chvíli k dispozici. Paleoastronautika byla teprve na počátku svého budoucího rozvoje a její zápas s vědeckým doktrinářstvím byl velmi obtížný.

Až časem, když poznatků o oprávněnosti paleoastronautických teorií a hypotéz začalo přibývat, se začalo stále zřetelněji ukazovat, že na „dänikenovském“ způsobu myšlení a uvažování může něco být. Tak například Bhaktivedantův institut v USA shromáždil do devadesátých let minulého století postupně desítky archeologických a paleontologických nálezů, prohlašovaných dosud jen za falsa či „anomálie“, a představil jejich soubor odborníkům i veřejnosti. Jednalo se o nálezy, které nezapadaly časově do evoluční teorie lidského vývoje a o jejichž průkaznosti se ve většině případů dalo jen stěží pochybovat. To znamenalo průlom. Na paleoastronautiku se od této chvíle začalo i ve vědeckém světě pohlížet s jistým respektem.

Stranou novátorských přístupů nezůstala ani egyptologie. Začalo se ukazovat, že tato starobylá kultura skrývá mnohem více záhad, než egyptologové dosud připouštěli. Paleoastronautičtí badatelé kladli úplně nové otázky, stanovovali nové hypotézy a teorie o klíčových okamžicích staroegyptských dějin. Stavby pyramid, dávná božstva, tabuizované znalosti dávných Egyptanů – to vše se pojednou začínalo drát na povrch v souvislostech, které by egyptology ještě před půlstoletím vůbec nenapadly. Některé zažitě vědecké teorie začaly být zpochybňovány jako zastaralé a byl nastolen požadavek jejich dalšího přezkoumávání.

Tato kniha chce na některé důležité a zároveň sporné otázky a otazníky ve vztahu k oficiální egyptologii poukázat. Pevně doufám, že se stane svědectvím toho, že tato dosud nejlépe zmapovaná starověká civilizace stále skrývá mnohá tajemství, k jejichž

definitivnímu rozluštění se mnozí nezávislí badatelé možná přiblížili více, než si egyptologové v současnosti připouštějí.

Rozhodně to však neznamená, že by tato kniha měla zpochybňovat výsledky vědeckých výzkumů starověkého Egypta. Jde spíše o alternativní interpretace některých poznatků, které sice na někoho mohou působit překvapivě, nicméně posouvají naše poznání o této starověké civilizaci k hranicím dosud jen tušené historické reality.

Možná to v budoucnu pomůže nasměrovat egyptologii k novým výzkumům, které by doplnily všechny dosud sporné poznatky, k nimž tato věda po dobu své existence dospěla. Zda by to zároveň mohlo vést i k revizi toho, co dosud egyptologové svou neúnavnou prací světu přinesli, zůstává otevřenou otázkou. Ale vzhledem k tomu, že se každý vědecký obor vyvíjí a zdokonaluje metody svého výzkumu, nelze takovou možnost a priori vyloučit.

Témata egyptologie jsou natolik široká a obsáhlá, že je nelze vměstnat do jedné knihy. Volil jsem proto metodu dílčích sond k těm nejožehavějším otázkám a otázníkům, jež jsou s touto historickou vědou spjaté a o nichž se stále diskutuje. A zároveň chci poukázat i na to, že paleoastronautický „revizionismus“ vůči egyptologii stále existuje a nebyl dosud v mnoha směrech objektivně zhodnocen.

Chtěl bych ještě upozornit na to, že bylo problematické především přesné určování letopočtů vymezujících vlády jednotlivých egyptských panovníků, protože údaje egyptologů se v tomto směru stále liší a chronologie dějin starověkého Egypta je neustále doplňována a zpřesňována. A protože dosud nelze vinou variability v určení přesné chronologie dospět ke zcela objektivně platnému výsledku, přidržel jsem se nakonec ve většině případů chronologie vlád egyptských králů předního francouzského egyptologa Christiana Jacqa (nar. 1947), kterou je ovšem třeba považovat jen za přibližnou, a navíc se liší od datace jiných badatelů, jejichž knihu jsem studoval.

Prolog

Tento přístup jsem považoval za jediný možný způsob, jak se vyhnout případným komplikacím, aniž bych se stával arbitrem toho, čím chronologie je nejpřesnější, neboť její objektivizace není egyptology dokončena.

Autor

Část I.

Zrození nové vědy

Za vznik nové historické vědy zvané egyptologie nepochybně vděčíme Napoleonu Bonapartovi (1769–1821). Ne proto, že se v roce 1798 tento budoucí francouzský panovník pokusil Egypt dobýt a vylodil se v této zemi s téměř čtyřicetitisícovou armádou, ale proto, že s sebou na tuto riskantní vojenskou akci vzal i vědce – orientalisty, techniky, astronomy a další odborníky. Jejich cílem bylo získat co možná největší množství poznatků o jedné z nejstarších civilizací na Zemi...

Mezi nimi byl i velice zručný malíř aristokratického původu Dominique Vivant Denon (1747–1825), který nedělal při Napoleonově egyptské expedici nic jiného, než že kreslil vše, co kolem sebe viděl, a shromažďoval unikátní kolekci starověkých soch, sarkofágů a dalších starožitností. Bonaparte celé tažení v Egyptě nakonec prohrál a už o rok později svou nemocemi zdevastovanou armádu opustil a vrátil se zpět do Francie, kde během několika měsíců zosnoval vojenský státní převrat. Denon však

zůstal v Egyptě a pokračoval ve své záslužné badatelské a malířské činnosti.

V roce 1801 Francouzi v Egyptě kapitulovali před Angličany a Denon byl nucen značnou část svých sbírek předat vítězům. Ale i to, co se mezitím dostalo do Paříže, včetně kopií řady předmětů odevzdaných Angličanům, představovalo vzácný materiál k dalšímu studiu. Zmizela však jedna čedičová deska popsaná třemi typy písma, která se později stala klíčem k rozluštění egyptských hieroglyfů. Ta se totiž mezitím ocitla v londýnském Britském muzeu.

Francouzští vědci však během let 1809–1813 realizovali ještě další zcela ojedinělý projekt. Stalo se jím vydání čtyřadvaceti svazků *Popisů Egypta*, do nichž zahrnuli veškerý Denonův obrazový materiál, a před celou Evropou náhle vyvstala v plné kráse civilizace budící i po tisíciletích respekt a touhu odhalit všechna její tajemství. Náhle byly alespoň na papíře k mání památky i zcela neznámé znaky, jimž nikdo nerozuměl. Tušilo se, že jde možná o písmo, ale jeho rozluštění se francouzským orientalistům zdálo nemožné.

Někdy v té době se do Paříže ale dostal odlitek oné čedičové desky, obsahující trojjazyčný text. Jedna jeho část byla v řečtině, tedy v jazyce, který už všichni dobře znali. Pokud by i zbývající dvě části, psané v hieroglyfech i zjednodušeném starověkém egyptském démotickém písmu, měly obsah totožný s řeckým textem, skýtalo by to reálnou šanci dosud neznámé písmo starých Egyptanů rozluštit.

Rivalita mezi Francouzi a Angličany se za Bonapartova císařství projevovala hlavně na poli válečném, pozadu však nezůstávali ani vědci obou zemí. Všichni věděli, že rozluštění hieroglyfů by znamenalo epochální objev i průlom do poznání života starověké egyptské říše, která všechny udivovala svou monumentalitou a dosud málo známou kulturou, budící jen úžas a obdiv.

Hieroglyfické písmo bylo jedním ze tří typů písma, jímž se ve starém Egyptě psalo, a bylo tesáno do kamene. Zbýlé dva typy, vyšlé rovněž z hieroglyfů – písmo hieratické a démotické –, se používaly k záznamům na papyrusové svitky. O hieroglyfech se

ale počátkem 19. století nevědělo nic, a ani trojjazyčný text na již zmiňované čedičové desce, které se začalo podle místa nálezu říkat „Rosettská“, zpočátku vůbec nic neřešil, i když její řecký text byl odborníkům srozumitelný. Mnozí tehdejší jazykovědci dokonce hieroglyfy považovali za pouhé ideogramy (obrázkové písmo). Francouzští i angličtí filologové tápali ve tmě...

Takzvaná Rosettská deska byla nejdůležitějším objevem egyptské vojenské a vědecké expedice Napoleona Bonaparta. Právě její nalezení pomohlo k rozluštění písma starých Egyptanů.

Jeden muž se však nevzdával. Jean-François Champollion (1790–1832) byl už od dětství geniálně nadán ke studiu starobylých jazyků. Jako pětiletý se sám naučil číst a ve dvanácti dokázal plynule hovořit latinsky, řecky i hebrejsky. Ve třinácti letech už zvládal i arabštinu a chaldejštinu a učil se koptštinu, tvořící nejmladší vývojovou fázi staré egyptštiny. Bylo mu teprve šestnáct a již ovládal 12 jazyků; mezi jiným se začal učit i čínsky. Své studium v Grenoblu završil v roce 1807 na výtečnou a s takovou odbornou erudicí, že byl přijat za člena tamní akademie věd.

Jeho celoživotní láskou se však stal starověký Egypt. Vše, co s touto zaniklou civilizací souviselo, ho nesmírně lákalo, a to včetně hieroglyfů, o nichž se tvrdilo, že nejdou rozluštit. Pro Champolliona to byla výzva, které nemohl odolat.

Bonaparte tehdy válčil už s téměř celou Evropou a hrozilo, že i mladý Champollion bude povolán do armády. Jeho starší bratr Jean-Jacques, rovněž filolog, však zmobilizoval všechny své vlivné známosti, aby jeho sourozenec nemusel rukovat. A když v roce 1809 přišla nabídka, aby François nastoupil jako profesor historie na univerzitu v Grenoblu, ten tuto nabídku s povděkem přijal. Ale hieroglyfy, s nimiž se po večerech neustále mořil, své tajemství pořád nevydávaly. Champollion byl jimi přímo posedlý a už tušil,

Jean-François Champollion byl tím mužem, který se rozluštním hieroglyfů stal duchovním otcem moderní egyptologie.

že nejde o obrázkové písmo, ale o znaky, které mají nějaký svůj fonetický systém. Jenomže jak je číst?

Bonapartovo císařství se v následujících letech začalo hroutit, až padlo v roce 1814 úplně. Ve Francii byla obnovena monarchie, ale Champollion to příliš nevnímal. Byl pohroužen do své vědecké práce od rána do noci.

Dne 26. února roku 1815 se však Bonapartovi podařilo uprchnout z ostrova Elby, který měl být jeho doživotním „panstvím“ z milosti vítězů nad jeho režimem, a 1. března přistál u francouzských břehů. Armáda přešla na jeho stranu a bylo obnoveno bonapartistické císařství.

V Grenoblu se Napoleon Bonaparte dokonce s Champollionem setkal a byl nadšen jeho znalostmi o Egyptě. Tehdy také mladému vědci slíbil, že jeho práci bude podporovat.

Toto setkání zřejmě zprostředkoval Champollionův starší bratr, vykonávající funkci jednoho z císařových tajemníků. François však na rozdíl od bratra nikdy bonapartistou nebyl a o politiku se příliš nezajímal. Avšak jeho setkání s císařem se mu stalo osudným. Když byl Bonaparte poražen 18. června 1815 u Waterloo a ve Francii byla opět nastolena monarchie, ocitl se François Champollion na černé listině royalistické vlády. Byl propuštěn z univerzity a jako údajnému velezrádci mu dokonce hrozily galeje. Nakonec z toho bylo vyhnanství v Alpách, kam se dočasně uchýlil.

Mohla si však Francie dovolit ztratit svého nejlepšího klasického filologa ve chvíli, kdy se v Anglii pokoušel jiný vědec, Thomas Young (1773–1829), vyřešit s konečnou platností záhadu hieroglyfů, což trápilo i Champolliona už několik let? Zdá se, že to bylo vládnoucí francouzské aristokracii jedno. Faktem je, že dokud žil francouzský panovník Ludvík XVIII., viselo obvinění z velezrady při politických čistkách royalistů nad Champollionem neustále jako Damoklův meč. Roku 1821 mu dokonce hrozil nový soudní proces, ale naštěstí pro něj se prokázalo, že se o politiku nezajímá, zato o hieroglyfy ano. François Champollion začal být konzervativní royalistickou vládou považován za celkem neškodného podivína – a to rozhodlo. Konečně se mohl bez obav věnovat milované vědě o starém Egyptě.

K úspěchu, vedoucímu nejen k rozluštění hieroglyfů, ale k objevu celého systému tohoto starobylého egyptského písma, nepochybně přispěly Champollionovy vědomosti, zejména pak znalost kopštiny, v níž byl naprosto nepřekonatelný. Soustředil pozornost na hieroglyfy, obkroužené zvláštním rámečkem, v nichž posléze poznal kartuše se jmény Ptolemaios a Kleopatra na základě řeckého textu. Ale až v roce 1822 se mu bez pomoci řeckého textu z Rosettské desky povedlo zcela samostatně určit jméno dalšího panovníka v kartuši – Ramesse.

V tu chvíli už měl za sebou letitý výzkum hieroglyfů, během kterého poznal, že některé znaky znázorňují písmena, jiné zase slabiky. Když předstoupil se svým objevem před francouzské aka-

demiky, mnozí s jeho názory nesouhlasili. Ale důkazy byly více než výmluvné a jednoznačné. Champollion všem ukázal, že umí přčíst hieroglyfy na Rosettské desce. Další léta prověřila, že François Champollion měl pravdu a rozluštěním hieroglyfů otevřel lidstvu cestu k poznání staroegyptské civilizace.

Okamžitě se mu dostalo veřejného i akademického uznání za jeho epochální objev a byl jmenován kustodem egyptských sbírek v Louvru. Roku 1828 se mu splnil i jeho životní sen. Byl vyslán s vlastní expedicí do Egypta, kde shromáždil další hieroglyfické nápisy z několika starověkých chrámů, ale vytvořil i soubor řady cenných předmětů, které časově zařadil a katalogizoval.

Teprve teď se ukázalo, že léta strávená po Bonapartově pádu v hmotné nouzi poznamenala krutě jeho zdraví. Onemocněl tuberkulózou a ani suché egyptské podnebí ho už nedokázalo zachránit. Počátkem března roku 1832 tak zemřel v Paříži muž, který otevřel dveře moderní egyptologii.

Samozřejmě že Jean-François Champollion nebyl jediný, kdo se zasloužil o vznik tohoto nového vědního oboru. Existovala řada dalších archeologů, ale i dobrodruhů, kteří v Egyptě vykonali kus práce neméně záslužné, než byla Champollionova. Ale ruku na srdce: nebýt geniálního Champollionova objevu, činnost všech dalších průkopníků egyptologie by byla nesmírně ochuze- na o poznatky, které v hieroglyfických textech zůstaly obsažené. Nerozumět hieroglyfům by znamenalo pro rodící se egyptologii handicap, který by bylo jen velmi obtížné překonat. Snad by se to nakonec podařilo někomu jinému, avšak osud rozhodl jinak. Champollionovi patří prvenství. Právě on se stal prvním egyptologem v pravém slova smyslu.

Psát o jeho pokračovatelích, podílejících se jako on v 19. století na budování základů moderní egyptologie, přesahuje rámec této knihy, ale snad stojí za to stručně si připomenout alespoň tři z nich. Jedním z nejproslulejších byl sir Wiliam M. Flinders Petrie (1853–1942). Zatímco Egypt se stával cílem mnoha dobrodruhů, kteří sem přicházeli pouze rabovat poklady, Petrie byl

jedním z těch nadšených archeologů, které zajímalo, z jaké doby ten či onen nález pochází i proč a jak byly stavěny pyramidy, považované už tehdy za vrchol staroegyptského stavitelství.

Petrie, který zasvětil poznávání starého Egypta celý svůj život, vyrostl časem v jednoho z největších mezinárodně uznávaných egyptologů. Zkoumal pyramidy v Sakkáře a Dášuru, chrám Ramesse II. v Nebeši a zajímal se i o obří sochy faraona Amenhotepa II., nazývané dnes Memnonovy kolosy. V roce 1891 na pláni v Tell al Amarně odkryl zbytky rozvalin starodávných staveb a objevil zde i královský palác a jména dvou faraonů, u nichž dosud chyběl jakýkoli doklad jejich existence – Amenhotepa IV. a Achnatona.

Petrie také určitou dobu spolupracoval s mladým a nadějným archeologem Howardem Carterem (1874–1939), budoucím objevitelem slavné Tutanchamonovy hrobky. Právě od něj se Carter naučil, že smyslem archeologie není jen hledat cennosti, ale že je mnohem důležitější věnovat pozornost i zdánlivým maličkostem, které mohou o životě ve starém Egyptě vypovídat mnohem více. Právě tato dvojice při vykopávkách v Tell al Amarně narazila poprvé několikrát i na jméno Tutanchamona, ačkoli si nebyli jisti, kým vlastně tento faraon byl. Pro Cartera se pak hledání Tutanchamonova hrobu stalo životní výzvou, což ho nakonec dovedlo k jednomu z největších archeologických objevů 20. století (viz část IV. – Záhadní faraoni).

Petrie zjistil, že Amenhotep IV. vládl pět let a po něm nastoupil na egyptský trůn Achnaton. Nevěděl, že šlo o jednoho vládce, který si pouze změnil jméno. Zjistil to až později, když dospěl k poznatku, že skutečně objevil sídelní město zapomenutého faraona Achnatona, který se jako první a zároveň i poslední egyptský vládce pokusil zavést ve své říši monoteismus – kult slunečního boha Atona.

Po Petriem sem přicházejí další egyptologové, ale on se navždy zapíše do dějin egyptologie jako první muž, který podrobně zkoumal Achetaton i pozůstatky po vladaři, jehož jméno mělo

být z egyptské historie navždy vymazáno a zapomenuto, protože byl po své smrti egyptským kněžstvem i svými nástupci na trůně prohlášen za kacíře.

V roce 1913 zkoumal Petrie hrobku faraona 12. dynastie Senosreta II. (vládl cca 1895–1878 př. n. l.). I ta byla vykradena, ale nedaleko od ní našel v hrobech manželky a dcer tohoto egyptského panovníka zlatý poklad, který je dnes v newyorském Metropolitaním muzeu. Petrie vydává desítky knih o archeologii, egyptologii i o svých objevech, názorech a badatelských zkušenostech. A stává se slavným.

Později, když mu už mu táhlo na devadesátku, ještě vedl vykopávky v Sýrii a Palestině. Od roku 1892 působil jako profesor na londýnské University College a předával zde svým žákům cenné poznatky i rady.

V Palestině jej uprostřed druhé světové války dostihla smrt. Byl mu dán pozhnaný a dlouhý život, který naplnil beze zbytku, a až do konce zůstala jeho největší láskou egyptologie, již věnoval většinu svých odborných prací. Velikán, jenž egyptologii povýšil na skutečnou vědu. Skromný muž, který toho při své vášni archeologa a historika nikdy moc nepotřeboval a často pracoval ve velice těžkých podmínkách. Za své celoživotní dílo se dočkal už v roce 1923 obrovského uznání, které si plně zasloužil.

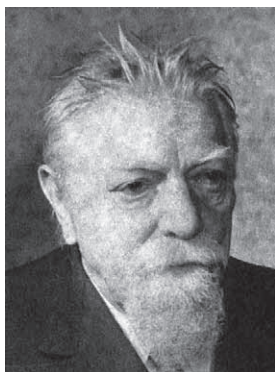
Mezi další významné egyptology 19. století lze zařadit německého filologa Richarda Lepsia (1810–1884), jenž vedl v letech 1843–1845 výzkumnou expedici do Egypta. Jeho výprava přivezla domů množství cenností, které se staly základem Egyptského muzea v Berlíně. Všechny předměty Lepsius pečlivě popsal a časově zařadil.

To hlavní však bylo množství nových poznatků, které zařadil do svých pozdějších vědeckých publikací. Měl velice zvláštní nadání či to, co lze nazvat badatelskou intuicí. Ať zkoumal hrobky, trosky starověkých chrámů nebo pyramid (kterých objevil několik desítek), stále se snažil představit si za těmito zbytky dávné civilizace skutečný život. Nešlo mu jen o to, uchopit nějaký předmět a co možná nejpodrobněji ho popsat, ale kladl si i otázky souvise-

jící s kulturou starověkého Egypta v mnohem obecnějších souvislostech. Skutečně se v jeho případě dalo hovořit o typicky německé důkladnosti a důslednosti.

Sbírky, které založil, i poznatky, k nimž dospěl, včlenil do monumentálního dvanáctisvazkového díla *Památky Egypta a Etiopie*. Ale proslulost mu zajistila především jeho *Chronologie Egypta* (1849) a *Egyptská kniha králů* (1850). V nich nastínil jako první egyptolog chronologii této starověké civilizace včetně jejího dělení na epochy, do nichž se snažil zařadit vlády jednotlivých panovníků, vycházejí i z poznatků některých dochovaných starověkých spisů. A přestože se dopustil v těchto knihách i některých omylů, staly se základem pro další zpřesňování datace starověkých egyptských dějin.

Jedním z těch, kdo se nejvíce zasloužili o rozvoj české egyptologie, byl akademik prof. František Lexa.

Nelze nevzpomenout také zakladatele české egyptologie prof. Františka Lexu (1876–1960). Ačkoli byl tento pardubický rodák původně vynikajícím matematikem a fyzikem, záhy se začal zajímat také o filozofii a psychologii, či spíše o psychologii písma, a stal se nakonec středoškolským pedagogem v Praze a Hradci Králové.

K egyptologii ho dovedla náhoda, když zkoumal některé hieroglyfy, a postupně se z něho stal znalec hieratického a démo-

tického staroegyptského písma. Studium egyptských jazyků ho uchvátilo a mnoho věcí konzultoval i s tehdejšími předními českými orientalisty prof. Rudolfem Dvořákem. To už byl Lexa učitelem na malostranském gymnáziu, ale jeho hlavním koníčkem se stala egyptologie a nějaký čas strávil v Berlíně, kde byla egyptologická katedra na velmi vysoké odborné úrovni. Tehdy poznal, že hieroglyfy sloužily především jako písmo k zápisům věroučných textů, a začal se o náboženství starých Egyptanů zajímat mnohem více.

To ovšem nebylo vůbec snadné. Vyznat se ve spletnosti náboženských představ, rituálů a množství bohů starověkého Egypta je i pro dnešní egyptology nesnadný úkol. Vždyť staroegyptské náboženství je dodnes spojeno s některými záhadnými otázkami, pro které není jednoznačné a objektivní vysvětlení (viz část III. – Podivní bohové).

Už v roce 1917 vydal František Lexa svou první egyptologickou práci, v níž se zabíral staroegyptským mudroslovím. Po roce 1918 se nejprve stal soukromým badatelem a pedagogem, ale od roku 1922 již působil na Karlově univerzitě, nejprve jako mimořádný a později i řádný profesor. Zabýval se staroegyptskou literaturou a mezi jeho nejvýznamnější práce patřila nepochybně *Učebnice démotštiny*, na které pracoval bezmála deset let, především v období nacistického protektorátu (1939–1945).

Mezi další jeho významná vědecká díla patří dvousvazkové *Egyptské čarodějnictví* (1923), třísvazková *Magie ve starověkém Egyptě* (1925), *Egyptská mravní nauka* (1926) či již zmíněná *Učebnice démotštiny*, jejíž první svazky vyšly už před druhou světovou válkou a další pak po roce 1945. Nezanedbatelný podíl měl František Lexa i na překladech staroegyptské literatury, jejichž výbor vydal v roce 1947. Působil i v pražském Orientálním ústavu, kde proslul jako vynikající organizátor. V roce 1952 byl pro své nesporné zásluhy o rozvoj české egyptologie jmenován akademikem a později se výrazně podílel i na přípravách založení Československého egyptologického ústavu UK, avšak prvních výsledků práce této nové instituce se již nedočkal, protože v úno-

ru roku 1960 zemřel. Vychoval však celou řadu vynikajících nástupců a čeští egyptologové se od té doby zasloužili o celou řadu cenných poznatků i objevů a vydobyli si širokou mezinárodní prestiž, čímž navázali na odkaz akademika Lexy, jenž je právem považován za otce české egyptologie.

Jedno je jisté. Pokud Champollion rozluštěním hieroglyfického písma otevřel bránu novodobé egyptologii, pak se Petrie a Lepsius stali skutečnými tvůrci metod výzkumu tohoto tenkrát ještě tak mladého vědního oboru. Champollion byl jakoby porodníkem, Petrie s Lepsiem pak prvními vychovateli nově zrozeného dítěte, které nakonec vyrostlo v obra mezi historickými vědními disciplínami.

Tak se začalo rozmotávat předivo tajemství týkajících se jedné z nejstarších rozvinutých civilizací našeho světa. Předivo vedoucí často i do slepých uliček dohadů, hypotéz a teorií, ale od počátku doprovázené množstvím hmotných archeologických nálezů i architektonických skvostů, dodnes spojených s řadou pozoruhodných otázek. Mezi nimi se skvěly i nejproslulejší stavby starověkého Egypta – pyramidy Staré a Střední říše...

Část II

Pyramidy a pyramidální omyly?

Egyptské pyramidy byly už ve starověku pokládány za jeden z divů světa, i když tento „svět“ byl tenkrát omezen pouze na značný kus Evropy a část Asie a Afriky. Pohled na něj byl neúplný i hodně nepřesný, vždyť americký kontinent s Austrálií teprve čekaly na své objevitele.

Traduje se, že vůbec prvním Evropanem, který o egyptské civilizaci podal podrobnější zprávu, byl řecký historik Hérodotos (484–430 př. n. l.) Ten procestoval nejen celý Egypt, ale i Malou Asii, Černomoří, Babylonii a jih Itálie. Ve svých *Dějínách* (*Historiés apodexis* – česky *Výsledek bádání*), které se staly jedním z významných děl antické kultury, věnoval Egyptu značnou pozornost, a poprvé tak přiblížil svým současníkům zajímavosti o civilizaci považované už tehdy za nejstarší lidskou kulturu vůbec.

Jeho největší obdiv však právem patřil pyramidám a další úžasné stavbě starých Egyptanů, kterou nazval labyrintem. Ten

se však do dnešních časů nezachoval, ačkoli někteří badatelé dosud skálopevně věří, že labyrint nebyl stále nalezen a čeká kdesi pod dávnými nánosy písku či zavátých sutin na svého objevitele.

Starořecký historik Hérodotos (5. stol. př. n. l.) byl první, kdo představil ve svých *Dějinnách* tehdejšímu antickému světu starověkou egyptskou civilizaci.

Hérodotos o labyrintu, který považoval za tehdejší div světa, uvedl: „I pyramidy byly nad pomyšlení veliké a každá z nich se vyrovnala mnohým i velikým stavbám řeckým, labyrint však překonává i pyramidy. V labyrintu je dvanáct krytých dvoran s branami proti sobě navzájem. Šest je jich obráceno k severu, šest k jihu a těsně na sebe navazují. Zvenčí je obklopuje společná zeď. V labyrintu jsou dva druhy místností. Jednak podzemní, jednak nadzemní nad nimi, na počet je jich tři tisíce, po patnácti stech obojího druhu. Nadzemní místnosti jsme sami viděli, protože jsme je prošli a mluvíme o tom, protože jsme si je sami prohlédli. O podzemních místnostech však jsme se dozvěděli jen z rozhovorů. Egyptští dozorcí nám je nechtěli za žádnou cenu ukázat, pravili, že jsou tam uloženy rakve králů, kteří tento labyrint původně dali postavit, a posvátných krokodýlů. Proto tedy mluvíme o podzemních místnostech jen z doslechu, ale horní místnosti, které jsou velkolepější než jakékoli lidské dílo, jsme sami viděli.“ (cit. dílo, část II. kap. 148)

Dále Hérodotos uvádí, že se labyrint nalézal u velikého umělého jezera, napájeného kanálem z Nilu, v jehož středu se nacházely dvě pyramidy, zčásti ponořené pod vodu. Jako očitý svědek byl touto gigantickou stavbou doslova unesen.

Dalším historikem, který o egyptských pyramidách referoval, byl Diodóros Sicilský (80–29 př. n. l.), který Egypt rovněž navštívil a v úžasu stál před třemi obřími pyramidami v Gíze. Plejádu antických historiků a zeměpisců, kteří pyramidy na vlastní oči spatřili, můžeme ještě doplnit dalším řeckým historikem Strabónem z Pontu (64 př. n. l.–19 n. l.), jenž se o nich zmínil ve své *Géografice*. Bohužel se jeho další historické dílo *Paměti* (řecky *Hypomnémata*) nedochovalo. Je to škoda, protože v něm o svých cestách po Egyptě pravděpodobně referoval.

Také římský zeměpisec Plinius starší (23–79 n. l.) zanechal ve svých *Přírodních dějinách* (latinsky *Historia naturalis*) zmínky o pyramidách, když se na svých cestách ocitl v Egyptě. Plinius starší však v roce 79 tragicky zahynul, když zblízka pozoroval běsnící sopku Vesuv, jejíž erupce pohřbila římská města Pompeje a Herculaneum. Dopltil na svou zvědavost, když se nadýchal sirných plynů a zemřel zadušením.

Tito čtyři antičtí historikové a učenci byli jednoznačně přesvědčeni o tom, že egyptské pyramidy byly úctyhodným dílem lidí a prostředky na jejich stavbu poskytli vesměs egyptští králové (faraoni). A už tenkrát se tradovalo, že pyramidy byly jejich hrobkami. Neboť nic nebylo ve starověkém Egyptě důležitější než celoživotní příprava jeho obyvatel na posmrtný život, jenž tvořil nejvýznamnější osu tamní náboženské víry (blíže viz část III. – Podivní bohové).

Že byly pyramidy budovány egyptskými faraony jako monumentální hrobky, je koneckonců i názor soudobých egyptologů, kteří tak reflektovali nejstarší historické záznamy o těchto kamenných kolosech (některé pyramidy však byly později stavěny i z vysušených cihel) a zpřesňovali dochované informace o nich novými poznatky na základě vlastních archeologických výzkumů.

Toto zjištění bylo celkem jednoznačné do chvíle, kdy se počali kolem těchto velkolepých výtvorů staroegyptské civilizace motat někteří všeteční štouralové, kladoucí oficiální egyptologii nepřijemné otázky, mezi nimiž převažovaly dvě nejpodstatnější: Proč byly vůbec pyramidy budovány a jak jejich výstavba probíhala?

Jedním z prvních, kdo začal klást řadu provokativních otázek a poukazoval na některé nejasnosti kolem staveb tří velkých pyramid v Gíze, byl již zmiňovaný švýcarský badatel a spisovatel Erich von Däniken. Ačkoli některé jeho úvahy vyznívaly poněkud úsměvně, jako třeba jeho konstatování, že si lze těžko představit, že by faraonovi dělalo obzvláštní potěšení být ve dne v noci, rok za rokem rušen hlukem stavebních prací, přesto narazil na řadu znepokojivých otazníků.

Tak nějak prý mohla vypadat krajina kolem tří gízských pyramid bezprostředně po jejich dokončení.

Mezi ně patřily kupříkladu otázky, jak a čím byly v lomech vyřezávány obrovské žulové kvádry, jakým způsobem je staří Egypťané přepravovali na staveniště, jak je dosazovali na přesně určená místa za pomoci primitivních nástrojů a technologií, jejichž používání vědci dodnes přepokládají? Z jakých důvodů byly vůbec obří pyramidy budovány a proč se v žádné z nich nenašla jediná z mumií mrtvých egyptských vládců, když se mělo jednat o jejich hrobky?

Däniken všechny tyto otázky samozřejmě vztahoval hlavně k největší z pyramid v Gíze, jejíž výstavba je dodnes připisována faraonovi čtvrté dynastie Staré říše Cheopsovi (nebo Chufuovi – vládl cca 2551–2528 př. n. l.). V lecčems se i mýlil. Třeba v tom, že Cheopsova pyramida je uvnitř plná hieroglyfických nápisů; to není pravda.

To však nic neměnilo na faktu, že se pokusil vůbec poprvé o průlom do dosud tradovaných názorů egyptologů na tyto kamenné monumenty a snažil se poukazovat na jejich slabiny. Od egyptologů si však nevysloužil nic jiného než posměch a obviňování z diletantismu.

Přesto dokázal jedno. Podařilo se mu svými otázkami posílit před odbornou i laickou veřejností zájem o problematiku jedné z nejstarších civilizací starověku a vyvolat diskuse směřující k revizi některých názorů a závěrů odborníků, týkajících se především Cheopsovy a Chefrenovy pyramidy.

Před čtyřiceti lety se egyptologové Dänikenovi smáli. Od té doby však paleoastronautika, kterou pomohl založit, přinesla tolik pozoruhodných, byť nonkonformních poznatků, dotýkajících se pyramid, že je odborníci na starověký Egypt nemohou už jen tak přehlížet. Ve svém souhrnu totiž nabízejí zajímavé teorie, hypotézy, ale i některá konkrétní zjištění, jež otrásají v mnoha směrech dosud vžitými závěry egyptologů o pyramidách a částečně odhalují i to, co se zamlčovalo nebo odsouvalo na okraj jejich pozornosti a zájmu.

Najednou se ukázalo, že tři největší pyramidy v Gíze (Cheopsova, Chefrenova a Menkaureova) jsou obestřeny mnoha dosud nevysvětlenými záhadami, o nichž se bude možná vést ještě dlouho řada polemik. A zároveň vyšla najevo další skutečnost, totiž že oficiální egyptologie je zčásti postavena na pouhých odhadech, dohadech a hypotézách, čímž zákonitě vyvstala otázka, zda nelze najít i hypotézy jiné, alternativní a z hlediska egyptologie jako vědy i zcela netradiční. Tak došlo ke konfrontaci egyptologie s paleoastronautikou, která trvá již dlouhé desítky let.

Ale v jakých bodech vlastně k tomuto střetnutí názorů a idejí došlo? Co se stalo hlavními spornými otázkami kolem pyramid?

Všeobecně platí, že pyramidy jsou stavbami, na nichž se podílely specializované skupiny dělníků i stavitelů, a šlo o vsutku velkolepá díla starověkých egyptských „inženýrů“. Ovšem v případě tří největších pyramid v Gíze, zejména té největší, Cheopsovy, se objevila celá řada pochybností. Bylo by vůbec možné takové kamenné kolosy vybudovat? A pokud ano, jak?

Většina egyptologů se domnívá, že tajemství úspěchu spočívalo především v precizní organizaci práce. Na tomto tvrzení může být kus pravdy, avšak na druhé straně je třeba přiznat, že i egyptologové často vycházejí z pouhých hypotéz a neexistuje žádný objektivně podložený historický fakt, jenž by dokládal, jak organizace práce při stavbě Cheopsovy pyramidy vypadala. Je sice pravdou, že nám antičtí historikové zanechali alespoň nejobecnější popis prováděných prací, avšak jejich informace nelze považovat za zcela objektivní, protože v časech, kdy svá díla sepisovali, se už v Egyptě o stavbách pyramid dochovalo jen málo zpráv.

A tak se pouze tuší, kolik dělníků na stavbách tří největších pyramid v Gíze pracovalo. Přitom je evidentní, že by takové stavby vyžadovaly obrovské množství pracovních sil, pokud měly být započaty a dokončeny ještě za života těch faraonů, kterým je výstavba těchto kamenných monumentů připisována.

Starořecký dějepisec Hérodotos ve svých *Dějínách* uvedl, že pouze na stavbě Cheopsovy pyramidy pracovalo 100 000 lidí po dobu 20 let (cit. dílo, kniha II., kap. 124–134). Přitom soudobé odhady egyptologů hovoří o tom, že by bývalo postačovalo pouze 20–30 000 dělníků. Celkově bylo na Cheopsovu pyramidu zpracováno kolem 2 300 000 kvádrů o průměrné váze 2,5 tuny. Průměrná váha je ovšem zcela matoucím pojmem, protože některé bloky vážily mnohem více (4–5 tun), nemluvě o obřích žulových monolitech uvnitř celé stavby, které byly použity při budování tzv. Velké galerie, vnitřní vzestupné chodby vedoucí do tzv. králov-

ské komory. V té byl objeven poměrně malý a prázdný sarkofág z červené žuly bez víka o rozměrech 2,28 krát 1,04 krát 0,98 metru. Strop královské komory je ovšem tvořen devíti obrovskými kamennými bloky o celkové váze 400 tun, sesazenými k sobě tak těsně, že se mezi ně nevejde ani žiletka!

Obří žulové monolity Velké galerie a stropu královské komory, tvořící stavební jádro Cheopsovy pyramidy, jsou z technického hlediska jejich výroby, přepravy a usazení na místo určení dodnes předmětem nejrůznějších dohadů. Důvod je jediný. Staří Egypťané s ohledem na jejich tehdejší technologické možnosti v tomto případě dosáhli výkonu, který mnohým badatelům připadá doslova nadlidský. Ale bylo tomu tak doopravdy?

Mnozí egyptologové se skutečně tváří tak, že tajemství přepravy a osazování pyramidy velkými kamennými bloky už dávno rozluštili. Jenomže i v tomto případě jsou k dispozici pouze hypotézy, a těch je dokonce několik. Podle jedné z nich byly kvádry přepravovány na dřevěných saních, podle jiných po dřevěných válcích a podle dalších prý bylo využíváno šikmých ramp z nepálených cihel, na které se lila při přepravě neustále voda, aby po ní saně nebo smyky, tažené dělníky, lépe klouzaly. Přitom se odborníci shodují v názoru, že takto by bylo možné přepravovat pouze bloky do váhy 10 tun, protože pak by začala být třecí síla již příliš velká a přepravu by prakticky znemožňovala. Miliony litrů vody, jimiž se údajně skrápěly rampy z nepálených cihel, by časem takovou rampu rozpustily a proměnily v beztvarou bahnitou hmotu. Navíc je archeologicky doloženo, že na stavbě tří největších pyramid v Gíze byla použita i řada kamenných monolitů, vážících desítky tun, v případě Menkaureovy pyramidy dokonce až 220 tun!

Bylo spočítáno, že na stavbu těchto tří gízských pyramid muselo být zpracováno téměř 9 milionů kubických metrů kame-
ne, což činilo zhruba 12 milionů kvádrů (některé odhady jsou ale nižší a mluví se o 9 milionech kvádrů). A to vše za pouhých 80 let. Přitom mnohé tyto bloky, zejména ty největší, musely být

zpracovány s maximální přesností tak, aby do sebe co nejtěsněji zapadaly.

To pochopitelně vzbuzuje i mezi egyptology rozpaky a není asi náhoda, že technice přepravy těžkých kamenných bloků je v jejich odborných publikacích většinou elegantně věnována jen velmi obecná pozornost s patrnou tendencí se této problematice raději vyhnout a překlenout ji tak, aby se nikdo raději příliš nezabýval detaily.

Jenomže právě detaily jsou v tomto případě nesmírně důležité. Jedním z nich je, že stavba pyramid se omezovala na pouhé tři měsíce v roce, kdy docházelo v nilské deltě k záplavám. Tak to alespoň egyptologové tvrdí. Jiná teorie však zase hovoří o tom, že práce určitých specializovaných skupin byla celoroční a v době nilských záplav, kdy rolníci nemohli pracovat, docházelo ke stavebnímu boomu a na staveniště byly dočasně přesouvány další desetitisíce lidí. Pokud ovšem není v této základní otázce jasno, jak mohou egyptologové objektivně hodnotit organizaci prací na výstavbě těchto kamenných kolosů?

Hérodotos mluvil o 100 000 dělníků, což se zdá dnešním egyptologům jako přemrštěné číslo. Soudí se, že ve skutečnosti stačila pouhá pětina tohoto počtu. To je možné pro celoroční specializované práce (vyřezávání kvádrů, jejich vybrušování, přípravy na transport, budování transportních saní, dřevěných válců atd.). Ale v době záplav mohl být počet dělníků mnohonásobně vyšší a stavební ruch byl umocněn. Takže Hérodotos mohl mít ve svém odhadu počtu pracovních sil, které budovaly Cheopsovu pyramidu, pravdu. Jednalo se ale o počet, který platil pouze po dobu tří měsíců, než v Egyptě došlo k zahájení zemědělských prací, které ani stavby pyramid nesměly narušit.

Máme tedy k dispozici některé základní matematické údaje. Cheopsova pyramida obsahuje 2 300 000 kvádrů různé velikosti, práce trvaly 20 let, ale aktivní doprava hotových kvádrů pouze 3 měsíce v roce, čili celkem 60 měsíců, což je přibližně 1800 dní. Denně tedy muselo být k této pyramidě dopraveno a usazeno

na místo 1277 kvádrů. Počítáme-li, že jeden pracovní den trval 14 hodin, tj. 840 minut, vychází nám, že každou minutu musel být k pyramidě dopraven a usazen minimálně jeden až dva bloky. To je prakticky nemožné, protože takového výkonu by snad byli schopni pouze naprogramovaní roboti.

Z uvedených výpočtů naprosto evidentně vyplývá, že pokud se na stavbě Cheopsovy pyramidy v Gíze pracovalo jen 3 měsíce v roce, a to po dobu 20 let, nebylo v lidských silách tento kamenný kolos v uvedeném časovém rozpětí postavit. Muselo to tedy být jinak.

Další kalkulace vycházejí z předpokladu, že by práce na Cheopsově pyramidě trvaly nepřetržitě po celých dvacet let, včetně výroby a přepravy kvádrů. Potom by tato činnost trvala 7200 dní a denně by bylo třeba dopravit a usadit přibližně 320 kvádrů. Během jednoho pracovního dne tak musel být zhruba každé 3–4 minuty dopraven a usazen jeden kvádr. Což je stejně nepravděpodobné jako v prvním případě. A i kdyby se pracovalo ve dne v noci bez přestávek, tak by přibližně každých 7 minut musel být vyroben, transportován a usazen 1 z kvádrů, jejichž váha kolísala mezi 2–5 tunami.

Lepšího matematického výsledku lze dosáhnout jedině tím, že stavba Cheopsovy pyramidy netrvala 20, nýbrž 30 let (Cheops prý vládl podle dnešních egyptologů 23–35 let, údaje se i v tomto ohledu značně rozcházejí). Pak by se čas, nutný k výrobě, přepravě a usazení jednoho kvádrů prodlužoval na cca 10–12 minut při nepřetržitě čtyřiašedesátihodinové práci, kdy lze předpokládat, že dělníci v lomech a na staveništi dřeli po směnách a celé území, kde stavební ruch běžel na plné obrátky, by navíc muselo být v noci řádně osvětleno.

Egyptologové tak mohou hovořit o kouzlu precizní organizace práce starých Egypťanů vskutku jen hypoteticky, protože z uvedených výpočtů plyne, že výstavba tří kamenných kolosů v Gíze byla téměř nemožná a znamenala by jen nelidské vypětí i naprosté vyčerpání nasazených pracovních sil. Ale tři největší egyptské

pyramidy stojí a někdo je musel postavit, stejně jako více než 70 dalších, které jsou ale vesměs mnohem menší a kde se o tom, že je dali vybudovat egyptští panovníci, nepochybuje. Avšak kamenné šílenství jako v případě tří pyramid v Gíze už nebylo rozhodně tak rozsáhlé.

Největší pyramida v Gíze, někdy zvaná též „Velká“, je dodnes egyptology připisována faraonovi Cheopsovi (Chufuovi). Přitom se údaje o délce vlády tohoto egyptského krále dodnes různí. Hérodotos mluvil o jeho padesátiletém panování, jiné dochované zprávy zase hovoří o pouhých pětaticeti letech. Dnešní egyptologové se přiklánějí k závěru, že Cheops vládl jen třiatdvacet až pětadvacet let. Zkrátka zmatek.

Vzhledem k Velké pyramidě, jejíž stavba je připisována tomuto faraonovi, by se egyptologové měli spíše přiklánět k co možná nejdélšímu časovému rozpětí vlády tohoto krále, tedy k údaji Hérodota. Pak i při omezených technologických možnostech starých Egyptanů bylo teoreticky možné Velkou pyramidu postavit ještě za Cheopsova života.

Snad nejvíce šokující je zjištění, že neexistuje fakticky nic, co by dokazovalo, že Cheops byl skutečně tím panovníkem, který Velkou pyramidu rozkázal vybudovat. O stavbě této pyramidy neexistují žádné písemné záznamy, nic, co by ukazovalo na Cheopse. Nic mimo jediný archeologický důkaz, jímž bylo objevení kartuše (staroegyptský nápis v oválném rámečku) s jeho jménem uvnitř pyramidy. Tu zde našel někdy v roce 1837 britský plukovník Howard Vyse (1784–1853), pověřený průzkumem tohoto divu světa.

Vyse byl opravdu velmi zvláštní archeolog, který neváhal při svých výzkumech staroegyptských památek používat i těch nejdrastičtějších prostředků, jakými byly např. odstřely pomocí výbušnin. Tento muž nesmírně toužil po slávě i bohatství a byl přesvědčen o tom, že pyramidy skrývají ve svém nitru cennosti nedozírné hodnoty. Šlo o typického archeologického „zlatokopa“, nikoli o seriózního badatele; koneckonců byla odborná egyptologie teprve v plenkách. Jeho výzkumy financovali různí mecenáši,

Toto je pouze náhled elektronické knihy. Zakoupení její plné verze je možné v elektronickém obchodě společnosti eReading.